

Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь
УА "Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт культуры і мастацтваў"

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Першы прарэктар УА "Беларускі
дзяржаўны ўніверсітэт культуры
і мастацтваў"

_____ Ю.П.Бондар
"_____" _____ 2012 г.
Рэгістрацыйны № ВД-_____/баз.

ГІСТОРЫЯ БЕЛАРУСКАЙ ЛІТАРАТУРЫ

*Вучэбная праграма
для спецыяльнасці 1-23 01 11 Бібліятэчнаўства і бібліяграфія
напрамку спецыяльнасці 1-23 01 11- 04 Бібліятэчнаўства і
бібліяграфія (філалогія і лінгвістыка)
спецыялізацыі 1-23 01 11- 04 01 Беларуская мова і літаратура*

Мінск 2012

Складальнікі:

В. С. Варанаева, кандыдат педагагічных навук, прафесар;
Г. К. Тычко, доктар філалагічных навук, прафесар.

Рэцэнзенты:

Л. Дз. Сінькова, доктар філалагічных навук, прафесар БДУ;
А. Я. Гарадніцкі, вядучы навуковы супрацоўнік Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі, кандыдат філалагічных навук, дацэнт

Рэкамендавана да зацвярджэння:

кафедрай беларускай філалогіі і сусветнай літаратуры (пратакол № 5 ад 27. 01. 2012 г.);

саветам ФІДК (пратакол № 1 ад 21. 09. 2012 г.);

прэзідыумам навукова-метадычнага савета Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў (пратакол № 1 ад 24.09.2012 г.)

Адказы за рэдакцыю:

Адказы за выпуск: Г.К.Тычко

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

Вучэбная праграма “Гісторыя беларускай літаратуры” разлічана на студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў і распрацавана ў адпаведнасці з агульным адукацыйным стандартам па гісторыі беларускай літаратуры.

Першаступеннае значэнне ў працэсе выкладання гісторыі беларускай літаратуры мае яе прафілізацыя на адпаведных патоках, гэта зн. максімальнае набліжэнне да асаблівасцей спецыялізацыі. Так, калі курс гісторыі літаратуры чытаецца для студэнтаў спецыяльнасці “народных рамёстваў, рэжысуры і свят” ці іншых блізкіх да іх спецыяльнасцей, то важнейшым аспектам курса павінна стаць праблема літаратурна-фальклорнага ўзаемадзеяння як тыпалагічная рыса зараджэння, развіцця і захавання нашай духоўнай культуры, як надзейнае апірышча, яе гістарычныя вытокі і перспектывы. Курс “Гісторыі беларускай літаратуры” ў сістэме падрыхтоўкі работнікаў культуры носіць комплексны характар, пашыраючы агульнагуманітарныя веды і паглыбляючы прафесійную творчую падрыхтаванасць будучых спецыялістаў. Гісторыка-літаратурны кантэкст вывучэння айчыннай літаратуры дазваляе пашырыць эстэтычныя арыентацыі студэнтаў, актывізаваць іх прафесійныя навыкі, падрыхтаваць кваліфікаваных спецыялістаў у галіне нацыянальнай культуры. Галоўная мэта вучэбнага курса – адлюстраванне нацыянальнай самабытнасці літаратурнага працэсу на Беларусі ў гісторыка-храналагічным разрэзе, пачынаючы ад старажытнасці да XXI стагоддзя ўключна, даць уяўленне пра мастацка-светапоглядныя сістэмы і эвалюцыю метадаў і стыляў, прааналізаваць месца і ролю найбольш значных пісьменнікаў у гісторыі беларускай літаратуры, змест некаторых твораў. Праграма складаецца з манаграфічных і аглядных раздзелаў. Аглядныя тэмы характарызуюць найбольш значныя гістарычныя этапы развіцця беларускай літаратуры, акрэсліваюць сутнасць эстэтычна-стылявых тэндэнцый вызначальных перыядаў. Манаграфічныя тэмы прысвечаны творчасці класікаў і найбольш значных пісьменнікаў сучаснасці, што дае магчымасць пашырыць успрыманне агульналітаратурнага кантэксту. Праграма прадугледжвае разнастайныя формы навукова-даследчай працы, у тым ліку індывідуальныя заданні па літаратурным краязнаўстве. У праграме пададзены спіс мастацкіх твораў для чытання і спіс навуковай літаратуры, разлічаны на самападрыхтоўку студэнтаў і на самастойнае выкарыстанне падчас напісання курсавых і дыпломных работ. Размеркаванне тэм адбываецца з улікам

спецыфікі профільнай падрыхтоўкі: Старабеларуская літаратура. Літаратура эпохі Адраджэння, палемічная літаратура, ананімная літаратура і фальклор у перыяд заняпаду старабеларускага пісьменства. Літаратура XIX ст.: польскамоўная літаратура першай паловы стагоддзя і беларускамоўная творчасць другой. Літаратура XX ст. Нашаніўскі перыяд. Станаўленне творчых індывідуальнасцей Я. Купалы, Я. Коласа, М. Багдановіча. Жанрава-стылявое ўзбагачэнне літаратуры і ўключэнне яе ў агульнаеўрапейскі кантэкст. Мастацкія плыні: рамантызм і неаромантызм, сімвалізм і футурызм, імпрэсіянізм, рэалізм і іх узаемадзеянне (М. Гарэцкі, В. Ластоўскі, А. Гарун). Развіццё літаратурнага працэсу ў 20-я гг. Станаўленне метаду сацыялістычнага рэалізму. Заходнебеларуская літаратура. Гуманістычны пафас літаратуры перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Абнаўленне рэалізму ў 60-я гг. “Ваенна-вясковая школа” ў прозе 70–80-х гг. Літаратурны рух канца XX – пачатку XXI ст.

Пасля вывучэння курса “Гісторыі беларускай літаратуры” студэнт павінен ведаць:

– месца і ролю мастацкай літаратуры ў культуралагічным кантэксце;

- спецыфіку мастацкай літаратуры як форму спасціжэння свету;
- сувязі і ўзаемаўплывы літаратуры з іншымі відамі мастацтва;
- творчасць яркіх прадстаўнікоў кожнай з мастацкіх эпох;
- літаратуру для дзяцей і юнацтва.

умець:

– характарызаваць літаратурную эпоху і асноўныя этапы яе развіцця;

- вызначаць спецыфіку нацыянальнага літаратурнага працэсу;
- успрымаць літаратурны твор ва ўзаемасувязі гісторыі і сучаснасці;
- самастойна аналізаваць мастацкі твор і творчасць пісьменніка;
- выкарыстоўваць набытыя веды ў прафесійнай практыцы.

ТЭМАТЫЧНЫ ПЛАН

Частка I

Назвы раздзелаў і тэм	Колькасць гадзін		
	усяго	лекц.	семін. зан.
Раздзел I. Старажытная літаратура			
<i>Тэма 1.</i> Уводзіны		2	
<i>Тэма 2.</i> Літаратура XI–XIII стст.		2	4
<i>Тэма 3.</i> Літаратура XIV – пачатку XVII ст.		2	2
<i>Тэма 4.</i> Рэфармацыя і яе роля ў развіцці пісьменства		2	
Раздзел II. Літаратура XIX–пачатку XX ст.			
<i>Тэма 5.</i> Агульная характарыстыка беларускай літаратуры XIX ст.			
<i>Тэма 6.</i> Польшка-беларускія пісьменнікі		2	
<i>Тэма 7.</i> Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч		2	2
<i>Тэма 8.</i> Зараджэнне рэалістычнай плыні		2	
<i>Тэма 9.</i> Францішак Багушэвіч		2	2
<i>Тэма 10.</i> Сучаснікі і паслядоўнікі Ф. Багушэвіча			
Раздзел III. Новая беларуская літаратура			
<i>Тэма 11.</i> Літаратура пачатку XX ст.		2	
<i>Тэма 12.</i> Цётка (Алаіза Пашкевіч, 1876–1916)		2	
<i>Тэма 13.</i> Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі, 1869–1922)			
<i>Тэма 14.</i> Максім Багдановіч (1891–1917)		2	2
Усяго ...	34	22	12

Частка II

Назвы раздзелаў і тэм	Колькасць гадзін		
	усяго	лекц.	семін. зан.
Раздзел IV. Літаратура XX ст.			
<i>Тэма 15.</i> Вацлаў Ластоўскі (1883–1938)		2	
<i>Тэма 16.</i> Алесь Гарун (Аляксандр Прушынскі, 1887–1920)		1	2
<i>Тэма 17.</i> Янка Купала (Іван Луцэвіч, 1882–1942)		2	4
<i>Тэма 18.</i> Якуб Колас (Канстанцін Міцкевіч,		2	4

1882–1956)			
<i>Тэма 19.</i> Літаратура 30-х гадоў. Сацыяльна-гістарычныя ўмовы развіцця		2	
<i>Тэма 20.</i> Змітрок Бядуля (Самуіл Плаўнік, 1886–1941)		1	2
<i>Тэма 21.</i> Максім Гарэцкі (1893–1938)		2	2
<i>Тэма 22.</i> Літаратура Заходняй Беларусі		2	
<i>Тэма 23.</i> Міхась Зарэцкі (Міхась Касянкеў, 1901–1937)		2	2
<i>Тэма 24.</i> Кандрат Крапіва (Кандрат Атраховіч, 1986 – 1991)		2	
<i>Тэма 25.</i> Кузьма Чорны (Мікалай Раманоўскі, 1900 – 1994)		2	2
<i>Тэма 26.</i> Максім Танк (Яўген Скурко, 1912–1995)		2	2
<i>Тэма 27.</i> Літаратура перыяду Вялікай Айчыннай вайны і першага пасляваеннага дзесяцігоддзя (1941–1956)		2	
<i>Тэма 28.</i> Аркадзь Куляшоў (1914 – 1978)		2	
<i>Тэма 29.</i> Пімен Панчанка (1917 – 1995)		2	
<i>Тэма 30.</i> Іван Мележ (1921 – 1976)		2	2
<i>Тэма 31.</i> Янка Брыль (1917 – 2006)		2	2
<i>Тэма 32.</i> Васіль Быкаў (1924 – 2003)		2	2
<i>Тэма 33.</i> Іван Шамякін (1921 – 2004)		2	2
<i>Тэма 34.</i> Андрэй Макаёнак (1920 – 1983)		2	2
<i>Тэма 35.</i> Уладзімір Караткевіч (1930 –1994)		2	2
<i>Тэма 36.</i> Асноўныя тэндэнцыі развіцця літаратуры другой паловы 50-х – першай паловы 80-х гадоў		2	2
<i>Тэма 37.</i> Беларуская “ваенна-вясковая” школа ў прозе. Іван Навуменка (1925–2006)		4	6
<i>Тэма 38.</i> Паэзія		2	6
<i>Тэма 39.</i> Драматургія		2	2
Раздзел V. Сучасная беларуская літаратура			
<i>Тэма 40.</i> Беларуская літаратура на сучасным этапе		2	2
<i>Тэма 41.</i> Паэзія		2	4
<i>Тэма 42.</i> Проза		2	2
<i>Тэма 43.</i> Драматургія		2	
Усяго ...	114	58	56
Разам ...	148	80	68

ЗМЕСТ КУРСА

Раздзел I. Старажытная літаратура

Тэма 1. Уводзіны

Перыядызацыя і характарыстыка асноўных літаратурных эпох і этапаў развіцця беларускай літаратуры.

Тэма 2. Літаратура XI–XIII стст.

Літаратура Беларусі XI – першай паловы XIII ст. Роля Кірылы і Мяфодзія ў яе станаўленні і развіцці. Зараджэнне асноўных перакладных і арыгінальных жанраў пісьмовай літаратуры.

Тэма 3. Літаратура XIV – пачатку XVII ст.

Узнікненне беларускага летапісу, яго асаблівасці. Выкарыстанне летапісных сюжэтаў у літаратуры XIX – XX стст. (А. Міцкевіч, Ю. Нямцэвіч, Я. Купала, Ул. Караткевіч, А. Дудараў, В. Іпатава, А. Петрашкевіч і інш.). Дзейнасць *Ефрасінні Полацкай, Кірылы Тураўскага* і яе сучаснае асэнсаванне. “*Слова пра паход Ігаравы*” і яго арыгінальнасць. Спецыфіка Рэнэсанса ў Беларусі. *Ян Вісліцкі* (каля 1485–пасля 1520) і яго літаратурная спадчына. *Мікола Гусоўскі* (1480(?) – пасля 1533), “*Песня пра зубра*” – маштабнасць і агульначалавечая значнасць твора, нацыянальна-беларускі каларыт. *Францыск Скарына* (каля 1480-х – каля 1551-х гг.). Старонкі жыцця і дзейнасці. Гісторыка-культурнае значэнне постаці Ф. Скарыны. Вобраз Скарыны ў мастацтве, музыцы, літаратуры.

Тэма 4. Рэфармацыя і яе роля ў развіцці пісьменства

Скарынінскія традыцыі ў культурна-асветніцкай дзейнасці *Сымона Буднага* (каля 1530 – 1593 гг.) і *Васіля Цяпінскага* (каля 1540 – каля 1603 гг.). Зараджэнне і развіццё рэлігійна-палемічнай літаратуры на Беларусі пасля Люблінскай і Берасцейскай уній. Роля палемічнай літаратуры ў зараджэнні новых жанравых форм старажытнай беларускай прозы (“*Прамова Мялешкі*”, “*Ліст да Абуховіча*”, “*Лісты Ф. Кміты-Чарнабыльскага*”, “*Дзённік Ф. Еўлашэўскага*” і інш.).

Зараджэнне беларускай сілабічнай паэзіі. Дзейнасць А. Рымшы (каля 1550 – каля 1599) і С. Полацкага (1629 – 1680). Перакладная старабеларуская проза. Гістарычныя хронікі. Літаратура эпохі заняпаду старабеларускага пісьменства (2-я пал. XVIIст. – XVIII

ст.). Ананімны характар мастацкай творчасці. Інтэрмедыі і беларуская батлейка.

Раздзел II. Літаратура XIX – пачатку XX ст.

Тэма 5. Агульная характарыстыка беларускай літаратуры XIX ст.

Асаблівасці зараджэння новай беларускай літаратуры ў кантэксце развіцця тагачасных славянскіх літаратур. Ананімная літаратура і яе значэнне.

Тэма 6. Польшка-беларускія пісьменнікі

Гістарычная абумоўленасць літаратурнага двухмоў'я. Роля філамацкага руху, польскай рамантычнай паэзіі і паўстанняў 1830, 1863 гг. у станаўленні новай беларускай літаратуры. *Ян Чачот* (1796 – 1847) – асоба і творца. Гуманістычны пафас, дэмакратычная накіраванасць і культурна-асветніцкае значэнне яго творчай дзейнасці (“Да мілых мужычкоў”, “На прыезд Адама Міцкевіча”, баллады “Свіцязь”, “Наваградскі замак”). Творчасць *А. Рыпінскага* (1811–1890). Вершы, балада “Нячысцік”. Прадмова да зборніка “Беларусь”. Эвалюцыя светапогляду пасля 1860 г. “Альбом” *А. Варыгі-Дарэўскага* (1813–1884) і яго сааўтары. *Адам Міцкевіч* (1798–1855). Выкарыстанне беларускага фальклору ў зборніку “Баллады і раманы” (баллады “Свіцязь”, “Рыбка” і інш.). Прывабны вобраз рамантычнага героя-змагаара за шчасце і свабоду Літвы-Беларусі (“Ода да маладосці”, “Паэма філарэтаў”, паэма “Мешка, князь Наваградка”. Певязі з Расіяй і рускай паэзіяй. Пераклады балад “Ваявода”, “Будрыс і яго сыны” *А. С. Пушкіна*. Паэмы “Гражына”, “Конрад Валенрод”, “Дзяды”. Санеты. Паэзія перыяду эміграцыі. “Пан Тадэвуш” як нацыянальная эпопея. Пераклады твораў *А. Міцкевіча* на беларускую мову. Творчасць *Яна Баршчэўскага* (1792(94) – 1851). Вершы на беларускай мове: “Дзеванька”, “Гарэліца”, “Бунт хлопаў”. Апрацоўка беларускіх легенд і паданняў (баллады “Русалка-спакусніца”, “Дзве бярозы”, “Зарослае возера” і інш.). Тэма роднага краю, паказ трагічных чалавечых лёсаў (паэма “Жыццё сіраты”, аповесць “Драўляны дзядок і кабета Інсента”). ”Шляхціц Завальня або Беларусь у фантастычных апавяданнях”. Шляхта і мужыкі. Плачка, Сын Буры, Пакутны Дух як праваднікі нацыянальнай ідэі.

Тэма 7. Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч (1807–1884)

Вытокі творчасці. Удзел у паўстаннях 1830 і 1863 гг. Гуманістычны пафас ранніх твораў В. Дуніна-Марцінкевіча. “Сялянка”. Вершаваныя аповесці “Вечарніцы”, “Купала”, “Гапон”. Праблематыка, жанр, вобразная структура, сувязь з фальклорам. Рамантычны этнаграфізм як аснова творчага метаду В. Дуніна-Марцінкевіча. Паглыбленне крытычных элементаў у баладзе “Травіца брат-сястрыца” і вершаваных аповесцях. “Быліцы, расказы Навума” і “Халімон на каранацы”. Драматургічная спадчына В. Дуніна-Марцінкевіча. Сатырычна-выкрывальны пафас “Пінскай шляхты” і “Залётаў”. Актуальнасць ідэйнай праблематыкі, сацыяльна-гістарычны каларыт персанажаў, жанравых сцэн, сюжэтных калізій. Кручкоў і Пісулькін як увасабленне чыноўнага самавольства пасля паўстання 1863 г. Ліра-эпічныя творы В. Дуніна-Марцінкевіча на польскай мове (“Славяне ў XIX стагоддзі”, “Люцынка, альбо шведы на Літве”, “Літаратурныя клопаты”), іх гісторыка-мастацкае значэнне. Ідэя яднання славянскіх народаў, матывы дружбы і салідарнасці.

Тэма 8. Зараджэнне рэалістычнай плыні

Верш П. Багрыма (1813–1890) “Зайграй, зайграй, хлопча малы”. Драматызм жыццёвага лёсу Францішка Савіча (1815–1845). “Дзе тое шчасце падзелася” і “Сповідзь”. Патрыятычны пафас і гуманістычны змест. Грамадска-палітычная атмасфера ў Беларусі канца 50-х – пачатку 60-х гг. Кансалідацыя перадавых сіл вакол “Мужыцкай праўды” К. Каліноўскага (1838–1864). Публіцыстыка “Мужыцкай праўды” і рост нацыянальна-патрыятычнай самасвядомасці. Літаратурна-публіцыстычная спадчына К. Каліноўскага (“Пісьмо з-пад шыбеніцы”). Мастацкія асаблівасці верша “Марыська, чарнабровая галубка мая...”

Тэма 9. Францішак Багушэвіч (1840–1900)

Уплыў паўстання 1863 г. на фарміраванне светапогляду, ідэйна-эстэтычных поглядаў Ф. Багушэвіча. Грамадска-публіцыстычная дзейнасць пісьменніка ў Вільні. Сяброўства з Э. Ажэшка і Я. Карловічам. Зборнік “Дудка беларуская”. Патрыятычная накіраванасць “Прадмовы”. Праблема мастака і народа (“Мая дудка”). Матывы сацыяльнага пратэсту (“Дурны мужык як варона”, “Бог не роўна дзеле”, “Думка” і інш.). Выкрыццё царскага суда і чыноўніцтва (“У астросе”, “У судзе”, “Як праўды шукаюць”). Жанр

балады (“Быў у чысцы”, “Балада”) і вершаванага аповядання і аповесці (“Хрэсьбіны Мацюка”, “Кепска будзе”). Асаблівасці рэалізму Ф. Багушэвіча. Адносіны да фальклору, народнай фантастыкі. Зборнік “Смык беларускі”. Паглыбленне крытычнага пафасу (“Панская ласка”, “Ахвяра”, “Скацінная апека”). Маральна-этычны і філасофскі змест цыкла “Песні”, своеасаблівасць яго паэтычнай будовы. Байкі Ф. Багушэвіча (“Воўк і авечка”, “Свіння і жалуды”). Ф. Багушэвіч як адзін з заснавальнікаў беларускай прозы (“Сведка”, “Палясоўшчык”, “Дзядзіна”, “Тралялёначка”).

Тэма 10. Сучаснікі і паслядоўнікі Ф. Багушэвіча

Паэтычная творчасць *Я. Лучыны* (1851–1897). Дэмакратычная накіраванасць і патрыятычны пафас (“Родная старонка”, “Што думае Янка, везучы дровы ў горад”, “Сівер”, “Вясна”, “Паляўнічыя акварэлькі з Палесся”). Мемуарная спадчына *Я. Лучыны* (“З крываваых дзён”). Перакладчыцкая дзейнасць. Паэтычная творчасць *А. Гурыновіча* (1869–1894), яе дэмакратычная накіраванасць і патрыятычны змест (“Дзякуй табе, браце, Бурачок Мацею”, “Перш душылі паны...”, “Бор” і інш.). Пераклады з *А. Пушкіна*, *А. Міцкевіча*, *Л. Талстога*, *І. Франка*, *М. Някрасава*, *Я. Каспяровіча*, *І. Крылова*. Літаратурная творчасць *Ф. Тапчэўскага*, *А. Абуховіча*, *А. Ельскага*, *М. Косіч* і інш.

Раздзел III. Новая беларуская літаратура

Тэма 11. Літаратура пачатку XX ст.

Грамадска-палітычныя і сацыяльна-гістарычныя ўмовы развіцця беларускай літаратуры пачатку XX ст. Удзел пісьменнікаў (Цётка, *Я. Купала*, *Я. Колас*, *М. Багдановіч*, *А. Гарун*, *В. Ластоўскі*, *М. Гарэцкі*, *З. Бядуля*, *Ядвігін Ш.* і інш.) у грамадска-культурным руху пачатку XX ст. Газеты “Наша доля” і “Наша Ніва”, кансалідацыя творчых сіл на платформе “нашаніўства”. “Паскоранасць” літаратурнага працэсу. Развіццё лірычнай паэзіі, зараджэнне нацыянальнага ліра-эпасу, станаўленне прозы і драматургіі, крытыкі і публіцыстыкі, перакладчыцкай справы. Жанрава-стылявое ўзбагачэнне літаратуры. Творчасць *Ядвігіна Ш.* (*Антон Лявіцкі*, 1869–1922), *Цёткі* (*Алаіза Пашкевіч*, 1876–1916), *М. Багдановіча* (1891–1917), *Сяргея Палуяна* (1890–1910), *Янкі Купалы* (1882–1944), *Якуба Коласа* (1882–1956), *Алеся Гаруна* (1887–1920), *Вацлава Ластоўскага* (1883–1938), *Антана Навіны* (*Антон Луцкевіч*, 1884–

1946?) і інш. Культурна-асветніцкая праца Б. Эпімах-Шыпілы (1859–1934). Навуковая дзейнасць акадэміка Я. Карскага (1861–1931), значэнне яго працы “Беларусы” ў асэнсаванні культурных аспектаў жыцця беларускага народа. Арганізацыя бібліятэк, гурткоў мастацкай самадзейнасці, тэатральных калектываў (І. Буйніцкі, Ф. Ждановіч, У. Галубок і інш.).

Сацыяльна-палітычныя абставіны на Беларусі ў 1917–1920 гг. Гістарычнае значэнне абвяшчэння БНР. Грамадзянская вайна. Рыжская мірная дамова (1921). Палітыка беларусізацыі і яе складаны шлях. Заснаванне Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта (1922), Інстытута беларускай культуры (Інбелкульт) (1922), Акадэміі Навук БССР (1929), адкрыццё БДТ-1 і БДТ-2 (тэатры Я. Купалы і Я. Коласа, 1920), Дзяржаўнай публічнай бібліятэкі (1924) і інш. Значэнне гэтых падзей для развіцця беларускай літаратуры і культуры.

Тэма 12. Цётка (Алаіза Пашкевіч, 1876–1916)

Грамадскія і ідэйна-эстэтычныя вытокі творчасці Цёткі. Наватарства паэтычных вобразаў і ідэй у творах перыяду першай рускай рэвалюцыі (“Хрэст на свабоду”, “Мора”, “Вера беларуса”, “Суседзям у няволі” і інш.). Цётка як заснавальніца публіцыстычных жанраў у беларускай паэзіі пач. ХХ ст. (маштабнасць вобразаў, экспрэсіўнасць). Гуманістычная скіраванасць і псіхалагізм прозы і публіцыстыкі Цёткі (“Прысяга над крывавымі разорамі”, “Асеннія лісты”, “Міхаська”, “Зваротлівы” і інш.). Цётка і развіццё народнай асветы і культуры. Адносіны да фальклору і прынцыпы вывучэння народнай спадчыны. Вобраз Цёткі ў музыцы, літаратуры і мастацтве.

Тэма 13. Ядвігін Ш. (Антон Лявіцкі, 1869–1922)

Праца ў “Нашай ніве” (1906–1914 гг.). “Лісты з дарогі” як узор ранняй нашаніўскай публіцыстыкі. Сацыяльна-філасофская праблематыка зборнікаў “Бярозка” і “Васількі”. Раман “Золата” – прыярытэт духоўных каштоўнасцей у творы. Вастрыня маральна-псіхалагічных канфліктаў, бытавы каларыт, дынамізм сюжэта. Роля Ядвігіна Ш. у гісторыка-культурным працэсе пачатку ХХ ст.

Тэма 14. Максім Багдановіч (1891–1917)

Роля сям’і ў фарміраванні светапогляду і творчых зацікаўленасцей. Эстэтычныя погляды М. Багдановіча (“Музыка”,

“Апокрыф”, “Песняру”, “Псалтыр”). Зборнік “Вянок”. Структура кнігі, праблематыка, шырыня ахопу жыццёвых з’яў. Міфалагічныя і народна-песенныя тэмы і матывы. Праблема гістарычнай памяці народа, гуманістычны і патрыятычны пафас лірыкі паэта (“Пагоня”, “Беларусь, твой народ дачакаецца”, “Дось ужо чужынцам служылі”, “Як Базыль у паходзе канаў”). Героіка-рамантычныя паэмы “Максім і Магдалена” і “Страцім-лебедзь”. Праблематыка, сістэма паэтычнай вобразнасці, народна-песенная стылістыка. М. Багдановіч як стылізатар беларускага верша (“Вершы беларускага складу”, цыкл “На ціхім Дунаі”). Абгрунтаванне перспектывнасці творчай канцэпцыі паэта (арт. “Забыты шлях”). Перакладчыцкая дзейнасць. М. Багдановіч як крытык і гісторык літаратуры. Актуальнасць поглядаў і ацэнак (арт. “Глыбы і слаі”, “За тры гады”, “Краса і сіла”). Вобраз М. Багдановіча ў беларускім мастацтве, музыцы, кіно.

Раздзел IV. Літаратура XX ст.

Тэма 15. Вацлаў Ластоўскі (1883–1938)

Шматграннасць творчай асобы В. Ластоўскага. Грамадска-палітычная, рэдактарска-выдавецкая дзейнасць. Ідэйна-творчыя ўстаноўкі В. Ластоўскага. Клопат пра высокі мастацкі ўзровень нацыянальнай літаратуры (артыкулы: “Па сваім шляху”, “Сплачвайце доўг”). Празаічныя творы Власта, іх жанравая разнастайнасць (легенды, імпрэсіі, абразкі, апавяданні, аповесці). Тэма гістарычнага мінулага ў прозе (“Князёўна Рагнеда”, “Бітва каля Магільні”). Аповесць “Лабірынты” – разнастайнасць вобразна-выяўленчай палітры. Рэальнае і фантастычнае ў творы. Сімволіка і варыянты яе тлумачэння. Сувязь твора з эстэтычнымі пошукамі еўрапейскага мастацтва. Адраджэнскія матывы ў апавяданнях “Прывід”, “Лебядзіная песня”. Інтэлектуалізм і філасафічнасць-вызначальныя рысы празаічных і паэтычных твораў пісьменніка. “О, Крыўская зямля”, “Пад час аблогі” і інш.). В. Ластоўскі – пачынальнік новых мастацкіх плыняў і тэм у беларускай літаратуры. Уклад В. Ластоўскага ў развіццё беларускай навукі і культуры (часопіс “Крывіч”, “Расійска-крыўскі (беларускі) слоўнік”, “Кароткая гісторыя Беларусі”, “Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі” і інш.

Тэма 16. Алесь Гарун (Аляксандр Прушынскі, 1887–1920)

Творчыя арыентацыі. Ацэнка М. Багдановічам вершаў А. Гаруна. Зборнік “Матчын дар”. Адраджэнне Беларусі – лейтматыў паэзіі А. Гаруна. Вобраз выгнанца-рэвалюцыянера і Радзіма ў творах, прыродаапісальная, інтымная лірыка паэта (“Мая любя”, “Дзяўчаці”, “Навокал”, “Упрыпар”, “Восень”, “Вясна”, “Завіруха” і інш. вершы). Філасофская лірыка, развагі пра сэнс жыцця, месца чалавека ў Сусвеце, яго прызначэнне (“Як ліст вярбінкі маладой”, “Ідуць гады”, “Навука”, “Адбітак”, “Думкі-дыяменты”). Паэтычнае майстэрства А. Гаруна. Творчае засваенне і выкарыстанне фальклору: казак, легендаў, жартаў (“Канец Паўлючонка”, “Шчасце Мацея”, “Вяселле”, “Габруська”). Проза А. Гаруна. Апавяданні “Першы снег”, “Маладое”, “Пан Шабуневіч”, “Свята” і інш. Структура, ідэйна-мастацкі змест, вобразы. Праблема нацыянальнага адраджэння ў творах “Жывыя казкі”, іх жанрава-стылявая своеасаблівасць. Сацыяльна-палітычныя погляды А. Гаруна і іх выяўленне ў публіцыстычных творах (“Одгукі”, “Увагі да нацыянальнага руху” і іншыя артыкулы).

Тэма 17. Янка Купала (Іван Луцэвіч, 1882–1942)

Ранні перыяд творчасці. Зборнікі: “Жалейка”, “Гусляр”. Літаратурна-творчая і грамадская дзейнасць Я. Купалы ў гады грамадзянскай вайны і акупацыі Беларусі (1917–1920). Сацыяльна-філасофская, нацыянальна-патрыятычная, інтымная, пейзажная лірыка Я. Купалы. Тэма Бацькаўшчыны ў паэме “Безназоўнае” (1924). Сцвярдженне новых эстэтычных ідэалаў у лірыцы канца 20-х – пач. 30-х гг. (“Сыходзіш, вёска, з яснай явы”, “Дзе крыўда адвечная спела” і інш.) як адмаўленне старога ўкладу жыцця, як пошук Я. Купалам новых, больш гуманых і справядлівых маральных прынцыпаў вясковага жыцця. Паэмы Я. Купалы (“Адвечнае”, “Зімою”, “На куццю”, “Адплата каханья”, “Нікому”, “Яна і я”, “Тарасова доля”). Драматургія Я. Купалы. “Прымакі”, “Паўлінка”, “Раскіданае гняздо”, п’еса “Тутэйшыя”. Антыфашысцкая тэма ў паэзіі Я. Купалы ваеннага часу, яе вострая палітычная накіраванасць і патрыятычны пафас (“Беларускім партызанам”, “Зноў будзем шчасце мець і волю” і інш.). Публіцыстыка Я. Купалы першых ваенных гадоў, яе патрыятычны змест, шырокі грамадска-палітычны рэзананс. Перакладчыцкая дзейнасць Я. Купалы. Значэнне і актуальнасць нацыянальна-патрыятычных матываў Я. Купалы ў сённяшнім грамадстве. Роля Я. Купалы – прарока нацыі ў гісторыі беларускай літаратуры,

развіцці нацыянальнай духоўнай культуры, музыкі, тэатра, мастацтва. Спадчына Купалы ў асвятленні сучаснай крытыкі, літаратуразнаўства і культуралогіі.

Тэма 18. Якуб Колас (Канстанцін Міцкевіч, 1882–1956)

Зборнік “Песні жалбы”. Асэнсаванне Я. Коласам падзей вайны і рэвалюцыі. Зборнік “Казкі жыцця”, яго маральна-этычная і філасофская накіраванасць, сувязь з гістарычным лёсам беларускага народа (“Проціў вады”, “Крыніца”, “Гусі” і інш.). Паглыбленне грамадзянскіх матываў у зборніку “Водгулле”. Праблематыка ранніх апавяданняў пачатку 20-х гадоў (“Сяргей Карага”, “Крываваы вір”, “Дачакаўся”), іх навізна і актуальнасць, прыёмы псіхалагічнага раскрыцця вобразаў. Творчая праца Я. Коласа над паэмамі “Новая зямля” і “Сымон-музыка”, адлюстраванне ў іх характэрных гістарычных працэсаў другога беларускага Адраджэння пач. ХХ стагоддзя. “Новая зямля” – энцыклапедыя народнага жыцця. Біяграфічныя элементы ў паэме і іх роля ў разгортванні лірычнай плыні твора. Характар канфліктаў, прыёмы псіхалагічнага раскрыцця вобразаў. Роля сатыры і гумару, арыгінальнасць рытміка-інтанацыйнай структуры. Трылогія “На ростанях” (“У палескай глушы”, “У глыбіні Палесся”, “На ростанях”). Біяграфічная падаснова рамана і яе ўплыў на вобразную структуру і канцэпцыю твора. Інтэлігенцыя і народ ў рамане. Вобраз Андрэя Лабановіча як прадстаўніка новай генерацыі беларускіх адраджэнцаў, вобразы яго сяброў-аднадумцаў і сялян-праўдашукальнікаў. Рэгіянальны сацыяльна-псіхалагічны і этнаграфічна-бытавы каларыт у рамане. Патрыятычная лірыка Я. Коласа перыяду Айчынай вайны. Літаратурна-грамадская і навуковая дзейнасць пісьменніка ў пасляваенны перыяд.

Тэма 19. Літаратура 30-х гадоў.

Сацыяльна-гістарычныя ўмовы развіцця

Звужэнне ў сярэдзіне 30-х гадоў праблемна-эстэтычных пошукаў, схематычнае супастаўленне мінулага і сучаснасці. Разгром беларускай пісьменніцкай арганізацыі, рэпрэсіі ў дачыненні да найбольш таленавітых творцаў. *Галавач Платон* (1903–1937). Матывы творчасці. Кнігі “Спалох на загонах”, “Праз гады”, “Носьбіты нянавісці”, “Яны не пройдуць”. *Галубок Уладзіслаў* (1882–1937). П’есы “Ганка”, “Пан Сурынта”, “Душагубы”, “Суд”, “Пісаравы імяніны” і інш. Праблематыка.

Вобразна-выяўленчыя сродкі. *Дубоўка Уладзімір* (1900–1976). Паэтычныя зборнікі “Строма”, “Credo”, “Наля”, “Палеская рапсодыя”. Тэматыка, вобразнасць. Паэмы “Там, дзе кіпарысы”, “І пурпуровых ветразей узвівы». Высокая паэтычная культура, гуманістычны пафас. *Жылка Уладзімір* (1900–1933). Зборнікі “Вершы”, “Пожні”. Ідэйна-эстэтычныя пошукі, своеасаблівасць выяўленчай палітры. *Калюга Лукаш* (1909–1937). Аповесці “Ні госьць, ні гаспадар”, “Нядоля Заблоцкіх”, незавершаны раман “Пустадомкі”. Жанрава-стылявыя асаблівасці і вобразна-выяўленчыя сродкі прозы. *Андрэй Мрый* (*Андрэй Шашалевіч*, 1893–1943). Сатырычны раман “Запіскі Самсона Самасуя”. Праблематыка. Стылёва-жанравыя асаблівасці. Асаблівасці мовы. Месца твора ў гісторыі беларускай літаратуры.

Тэма 20. Змітрок Бядуля (Самуіл Плаўнік, 1886–1941)

Біяграфічныя звесткі. Літаратурны дэбют у газеце “Наша Ніва” (лірычны абразок “Пяюць начлежнікі”). Зборнікі “Абразкі”, “На зачараваных гонях”. Багатая падзейная аснова твораў, паглыблены псіхалагізм, мяккі гумар як адметныя рысы Бядулі-апавядальніка (“Летапісцы”, “Умарыўся”, “Сон Анупрэя”, “Злодзей” і інш.). Тэма мастака і мастацтва ў творчасці Змітрака Бядулі (апавяданні “Велікодныя яйкі”, “Бондар”, вершы “На горне душы першы верш я каваў...”, “Гусляр”, “Мары паэта”, аповесць “Салавей”). Творчасць Бядулі перыяду рэвалюцыі і грамадзянскай вайны (зборнікі “Пад родным небам”, “Буралом”). Гісторыя напісання рамана “Язэп Крушынскі”. Аўтабіяграфічныя творы (“Набліжэнне”, “У дрымучых лясках”). З. Бядуля – публіцыст, літаратурны і тэатральны крытык, дзіцячы пісьменнік.

Тэма 21. Максім Гарэцкі (1893–1938)

Трагізм жыццёвага лёсу. Творчасць Гарэцкага – адметная старонка беларускай літаратуры. Характарыстыка асноўных этапаў творчага развіцця пісьменніка. М. Гарэцкі як прадстаўнік інтэлектуальна-філасофскай прозы. Праблематыка першага зборніка “Рунь”. Пашырэнне тэматычных і жанрава-стылявых даляглядаў беларускай літаратуры ў прозе М. Гарэцкага. Паглыбленне ў сутнасць нацыянальнага менталітэту, пошукі “патаемнага” як спроба нацыянальнай самаідэнтыфікацыі. Тэма інтэлігенцыі і народа ў ранніх творах (“Роднае карэнне”, “У лазні”, “Што яно?”). Распрацоўка гістарычнай тэматыкі: апавяданні

“Лірныя спевы”. Драматызаваная аповесць “Антон”. Жанравая адметнасць і маральна-філасофскі змест твора. Наватарства Гарэцкага ў выкарыстанні дакументальнасці, спалучэнні структурных і стылявых пачаткаў эпасу і драмы. Ідэйная сутнасць сцэны “У славянскай кафейні”. Палемічная завостранасць вобразаў твора. Перыяд вайны і рэвалюцыі (1914—1918 гг). “Літоўскі хутарок”, “Генерал” і інш. – гуманістычны пафас і паглыбленне аб’ектывізаванай манеры пісьма. Уключанасць твораў М. Гарэцкага ў сусветную плынь літаратуры страчанага пакалення (Э. М. Рэмарк, Э. Хэмінгвэй, А. Барбюс і інш). Дакументальна-мастацкія запіскі “На імперыялістычнай вайне”. Сінтэз агульначалавечага і нацыянальнага ў творы. Аповесць “Дзве душы” – віленскі перыяд творчасці празаіка. Шматузроўненасць твора, яго жанравая спецыфіка: спалучэнне рэалізму і элементаў дэтэктыва, публіцыстычнасці і дакументалізму. Аповесці “Меланхолія”, “Ціхая плынь” – праўдзівасць, мастацкая дасканаласць. Творчая гісторыя рамана-хронікі “Віленскія камунары”. Маштабнасць задумы эпопеі пра лёс сялянства ў XIX і XX стст. у аповесці “Камароўская хроніка”.

Тэма 22. Літаратура Заходняй Беларусі

Падзел Беларусі Рыжскай дамовай 1921 г. Заходнебеларускі друк і яго роля ў развіцці літаратурнага працэсу (“Беларускія ведамасці”, “Беларускае жыццё”, “Звон”, “Калоссе”, “Нёман” і інш). Значэнне культурніцкай дзейнасці Ф. Аляхновіча, М. Краўцова, М. Гарэцкага. Дзейнасць Грамады, ТБШ і іншых беларускіх нацыянальных арганізацый. Тэатральнае мастацтва як адзін са сродкаў прапаганды нацыянальнай ідэі. Тэма ўз’яднання народа ў творчасці заходнебеларускіх пісьменнікаў. Літаратурна-філасофскае эсэ І. Канчэўскага (І. Абдзіраловіча) “Адвечным шляхам”. Паэма Л. Родзевіча “Беларусь”. Феномен “самадзейнай” паэзіі. Зборнікі паэзіі У. Дубоўкі, У. Жылкі, Н. Арсенневай, М. Машары, М. Васілька, выдадзеныя ў Заходняй Беларусі. Роля паэзіі М. Танка ў развіцці літаратуры 30-х гг. Разнастайнасць мастацка-эстэтычных плыняў у заходнебеларускай літаратуры (творчасць К. Сваяка, П. Пестрака, В. Таўлая і інш). Публіцыстыка А. Луцкевіча, Б. Тарашкевіча, А. Смоліча, М. Гарэцкага, А. Цвікевіча і інш.). Роля заходнебеларускай літаратуры ў культурным жыцці Беларусі.

Тэма 23. Міхась Зарэцкі (Міхась Касяноў, 1901–1937)

Трагічны лёс пісьменніка. Аналіз апавяданняў з ранніх зборнікаў (“У віры жыцця”, “Пела вясна”, “Пад сонцам” і інш.). Майстэрства драматычнага канфлікту, уменне будаваць цікавы сюжэт. Вобразы жанчын ў творчасці М. Зарэцкага (“Дзіўная”, “Кветка пажоўкляя”, “Бель”). Майстэрства Зарэцкага-раманіста. Значэнне раманаў “Вязьмо”, “Сцежкі-дарожкі” ў выпрацоўцы нацыянальных эпічных традыцый. П’есы М. Зарэцкага “Віхор на балоце”, “Белыя ружы”, нарыс “Падарожжа на новую зямлю” і кніга “Лісты ад знаёмага”. Асаблівасці мовы і мастацкага стылю пісьменніка.

Тэма 24. Кандрат Крапіва (Кандрат Атраховіч, 1896–1991)

Удзел у літаратурных арганізацыях “Маладняк”, “Узвышша”. Тэматычны дыяпазон сатырычна-гумарыстычных вершаў і баек ранняга перыяду творчасці (грамадзянская вайна, класавая барацьба, мірнае будаўніцтва, пераўтварэнне вёскі, новая мараль і інш.). К. Крапіва – празаік. Зборнік апавяданняў “Людзі-суседзі”, “Жывыя праявы”. Раман “Мядзведзічы”. Гуманістычна-сатырычная аснова прозы К. Крапівы. Першая п’еса – “Канец дружбы”. Псіхалагізм твора, схематызм канфлікту. Камедыя “Хто смяецца апошнім” у тэатральнай культуры Беларусі. Творчасць К. Крапівы ў гады Вялікай Айчыннай вайны і пасляваенны перыяд. Праблематыка п’есы “Мілы чалавек” як працяг выкрыцця адмоўнага ў жыцці, распачаты ў п’есе “Хто смяецца апошнім”. Сацыяльна-філасофская драма “Брама неўміручасці”. Ідэйны змест і жанравыя асаблівасці. Сцэнічны поспех камедыі. Роля К. Крапівы ў развіцці нацыянальнай драматургіі.

Тэма 25. Кузьма Чорны (Мікалай Раманоўскі, 1900–1944)

Асноўныя этапы творчай біяграфіі. Характарыстыка апавяданняў са зборнікаў “Апавяданні”, “Срэбра жыцця”, “Па дарозе”, “Хвоі гавораць”, “Пачуцці”, “Вераснёвыя ночы”. Філасофска-эстэтычныя пошукі і мастацкая дасканаласць твораў (“На беразе”, “Дзень”, “На пыльнай дарозе”, “Хвоі гавораць” і інш.). К. Чорны – раманіст. Раман “Зямля”. Праблема інтэлігенцыі і народа ў рамане “Сястра”. Гуманістычны пафас твора. Тэма калектывізацыі ў апавесцях “Лявон Бушмар”, “Вясна”, у раманах “Ідзі, ідзі” і “Трэцяе пакаленне”. Сацыяльна-гістарычная аснова рамана “Бацькаўшчына”, шматграннасць праблематыкі. Эпічныя творы К.

Чорнага ваеннага часу – раманы “Пошукі будучыні”, “Млечны шлях”, “Вялікі дзень” і аповесць “Скіп’еўскі лес”. Традыцыйна-філасофскай прозы К. Чорнага ў развіцці сучаснай беларускай літаратуры.

Тэма 26. Максім Танк (Яўген Скурко, 1912–1995)

Жыццёвы і творчы шлях паэта. Удзел у нацыянальна-вызваленчай барацьбе Заходняй Беларусі. Першы зборнік паэзіі “На этапах” і яго мастацкія асаблівасці. Пашырэнне ідэйна-тэматычнага дыяпазону паэта ў зборніках “Журавінавы цвет”, “Пад мачтай”. Эстэтычныя пошукі ў давераснёўскай творчасці М. Танка. Патрыятычная тэма (паэмы “Кастусь Каліноўскі”, “Нарач”) і фальклорныя матывы (“Сказ пра Вяля”, “Казка пра музыку”). Паэзія М. Танка перыяду Вялікай Айчыннай вайны. Характарыстыка пасляваенных зборнікаў “Каб ведалі”, “На камні, жалезе і золаце”, “У дарозе”. Паэма “Люцыян Таполя”. Праблема народнасці мастацтва. Паглыбленне гуманістычных тэндэнцый і філасафічнасці ў зборніках “След бліскавіцы”, “Мой хлеб надзённы”, “Глыток вады”, “Перапіска з зямлёй”, “Хай будзе святло”, “Дарога, закалыханая жытам”, “Нарачанскія сосны”. Лірычнае і публіцыстычнае ў паэзіі М. Танка 80–90-х гг. XX стагоддзя (зборнікі “Лірыка”, “Мой каўчэг”, “Errata”). Майстэрства М. Танка – перакладчыка.

Тэма 27. Літаратура перыяду Вялікай Айчыннай вайны і першага пасляваеннага дзесяцігоддзя (1941–1956)

Беларускія пісьменнікі на фронце, іх удзел у партызанскім і падпольным руху на тэрыторыі Беларусі. Роля друку ў гады вайны. Асноўная праблематыка і жанравая спецыфіка літаратуры гэтага часу. Героіка-патрыятычныя творы Я. Купалы, Я. Коласа, К. Крапівы, П. Броўкі, А. Куляшова, М. Танка, П. Панчанкі, П. Глебкі, М. Лужаніна, А. Бялевіча. Партызанскі зборнік А. Астрэйкі “Слуцкі пояс”. Элементы павярхоўнага падыходу і аднабаковага адлюстравання падзей вайны ў творах гэтага перыяду. Публіцыстыка, нарыс і аповяданні ваеннага часу М. Лынькова, Я. Коласа, К. Чорнага, А. Якімовіча, М. Лупсякова, Хв. Шынклера і інш. Драма К. Крапівы “Проба агнём”. Асаблівасці беларускай літаратуры першага пасляваеннага дзесяцігоддзя. Адлюстраванне гістарычнага значэння перамогі над фашысцкай Германіяй.

Адмоўныя з’явы ў грамадскай атмасферы і іх уплыў на літаратурны працэс. “Тэорыя бесканфліктнасці”, лагіроўка жыцця, яе сутнасць і вытокі. Пачатак істотных перамен у грамадскім жыцці ў канцы першага пасляваеннага дзесяцігоддзя. Гуманістычны пафас, паэтызацыя гераізму і мірнай працы людзей у вершах і паэмах пасляваеннага дзесяцігоддзя (творы Я. Коласа, А. Куляшова, М. Танка, П. Панчанкі, М. Лужаніна, П. Броўкі, А. Бачылы). Вартасці і недахопы празаічных твораў (“Векапомныя дні” М. Лынькова, “Глыбокая плынь” І. Шамякіна, “Растаёмся ненадоўга” А. Кулакоўскага, “Сустрэнемся на барыкадах” П. Пестрака і інш). Пашырэнне маральна-этычнай праблематыкі ў творах Я. Брыля, А. Кулакоўскага, І. Мележа. Нарысавана-публіцыстычныя элементы ў “вясковых” аповесцях А. Стаховіча, І. Дуброўскага, Т. Хадкевіча. Выкрывальная сіла сатырычнай камедыі К. Крапівы “Мілы чалавек”. Месца ў гісторыі беларускай драматургіі п’ес “Канстанцін Заслонаў” А. Маўзона, “Брэсцкая крэпасць” К. Губарэвіча. Недахопы тагачаснай драматургіі. Уплыў твораў дакументальна-мемуарнай літаратуры на мастацкую прозу (творы Я. Коласа, Я. Брыля, П. Пестрака, А. Чарнышэвіча, Б. Мікуліча).

Тэма 28. Аркадзь Куляшоў (1914–1978)

Першыя зборнікі “Росквіт зямлі”, “Медзі дождж”, “Па песню, па сонца”. Цыклы вершаў “Сонечнае заўтра” і “Юнацкі свет”. Паэмы А. Куляшова даваеннага часу (1931–1940 гг.) – “Крыўда”, “Гарбун” (“Антон Шандабыла”), “У зялёнай дуброве”, “Хлопцы апошняй вайны” і інш. Іх грамадзянска-патрыятычная накіраванасць. Вершы і баллады перыяду вайны. Паэмы “Сцяг брыгады”, “Прыгоды цымбал”, “Дом № 24”, “Простыя людзі” і інш. Пашырэнне гуманістычнага пафасу ў філасофскай лірыцы А. Куляшова канца 50-х – 60-х гадоў (“Новая кніга”). Традыцыйны характар цыкла вершаў “Маналог”. Паглыбленне філасофскіх і інтэлектуальных пачаткаў у паэмах “Цунамі” і “Далёка да акіяна”. Лірыка-маналагічны стыль паэмы “Варшаўскі шлях”. Тэматычная і жанравая навізна драматычнай паэмы “Хамуціус”. Вобраз Кастуся Каліноўскага. Роля і значэнне паэзіі А. Куляшова ў беларускай літаратуры.

Тэма 29. Пімен Панчанка (1917–1995)

Матывы ранняй лірыкі (зборнік “Упэўненасць”). Паэзія П.Панчанкі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Патрыятычны пафас і мастацкая дасканаласць. Вобраз лірычнага героя. Аўтабіяграфізм твораў П.Панчанкі. Гісторыя напісання цыкла вершаў “Іранскі дзённік”. Гуманістычная напоўненасць і патрыятычны пафас цыкла. Творчасць П.Панчанкі першага пасляваеннага дзесяцігоддзя. Паглыбленне эстэтычных і сацыяльна-філасофскіх асноў лірыкі паэта, увага да маральна-этычных праблем часу (зборнік “Кніга вандраванняў і любові”). Публіцыстычна-сатырычная скіраванасць творчасці паэта ў другой палове 50-х–60-х гг. Зборнік “Пры святле маланак” – этапная кніга П.Панчанкі. Шырокі ахоп з’яў рэчаіснасці, глыбокі філасофскі роздум і жанравая разнастайнасць лірыкі паэта (зборнікі “Крык сойкі”, “Дзе начуе жаўранак”, “Неспакой”, “Мы з тых беларусаў”, “Выбранае”). Экспрэсіўнасць і эмацыянальная выразнасць лірычнага выказвання паэта. Засяроджанасць паэзіі П.Панчанкі 80-х – 90-х гадоў на духоўных каштоўнасцях чалавечага жыцця, непрымальнае негатыўных, разбуральных тэндэнцый ў жыцці грамадства. Грамадзянская смеласць і маральная бескампраміснасць паэта Гуманістычны пафас і спавядальныя матывы ў зборніку “І вера, і вернасць, і вечнасць...” Значэнне наватарскіх пошукаў П.Панчанкі ў галіне рытмікі і стылістыкі верша і яго жыццёвай пазіцыі ў гісторыі беларускай літаратуры.

Тэма 30. Іван Мележ (1921–1976)

Першы зборнік прозы “У завіруху”. Аповесць “Гарачы жнівень” – страты і здабыткі. Атмасфера жыцця даваеннай беларускай вёскі. Раман “Мінскі напрамак” – паказ падпольнай і партызанскай барацьбы ў гады Айчыннай вайны. Пошукі новых тэм і герояў у першай палове 50-х гадоў. Праблемы маралі, духоўнасці чалавека (апавяданні “Дом пад сонцам”, “Спатканне за горадам”, “У гарах дажджы” і інш). П’есы “Пакуль маладыя”, “Дні нараджэння”. “Палеская хроніка” І. Мележа – раманы “Людзі на балоце”, “Подых навальніцы”, “Завеі, снежань”. Тэматыка і праблематыка. Шматплановае эпічнае адлюстраванне жыцця беларускай вёскі 20-х гадоў, лёсу народа ў пераломны перыяд гісторыі, стварэнне яркіх індывідуальных характараў. Кніга артыкулаў і публіцыстычных выступленняў І. Мележа “Жыццёвыя клопаты”. Роля І. Мележа ў развіцці нацыянальнай духоўнай культуры.

Тэма 31. Янка Брыль (1917—2006)

Адлюстраванне заходнебеларускай рэчаіснасці ў ранніх творах (“Марыля”, “Праведнікі і зладзеі”, “Сірочы хлеб” і інш). Майстэрства Брыля-апавядальніка. Маральна-этычная праблематыка апавяданняў “Галя”, “Адзін дзень”, “Казачок”. Аповесць “У Забалоцці днее” – набыткі і страты. Грамадзянская пазіцыя Я. Брыля ў адлюстраванні негатыўных з’яў у аповесці “На Быстранцы”. Аповесць “Апошняя сустрэча” – паглыбленне псіхалагізму і аналітычнасці. Раман Я. Брыля “Птушкі і гнёзды”. Гісторыя стварэння, аўтабіяграфічныя элементы. Тэма Бацькаўшчыны. Вобраз Алеся Руневіча. Навізна праблематыкі. Мастацка-выяўленчыя сродкі твора. Аналітычнасць, лірызм і філасафічнасць твора. Аповесць “Ніжнія Байдуны” – разнавіднасці смеху і іх адлюстраванне ў творы. Выяўленчае майстэрства пісьменніка ў аповесці “Золак, убачаны здалёк”. Жанр міні-прозы ў творчасці Я. Брыля, яго сувязь з дзённікавымі запісамі. Сродкі стварэння мастацкага вобраза ў “малой прозе”. Тэматычная разнастайнасць і эстэтычная арыгінальнасць мініяцюр з кніг “Жменя сонечных промняў”, “Вітраж”, “На сцежцы дзеці” і інш). Трагізм чалавечага лёсу ў аповесці “Муштук і папка”. Аўтабіяграфічная аснова твора. Я. Брыль у крытыцы і літаратуразнаўстве.

Тэма 32. Васіль Быкаў (1924–2003)

Асуджэнне вайны ў ранніх апавяданнях “У той дзень”, “Смерць чалавека”, “Абознік”, “Загад”, “Незагойная рана”. Гістарычна праўдзiвае адлюстраванне падзей і духоўнага вобліку радавога ўдзельніка вайны ў аповесцях “Жураўліны крык”, “Здрада”, “Трэцяя ракета”. Паэтызацыя подзвігу ў аповесці “Альпійская балада”. Мастацкія пошукі В. Быкава ў другой палове 60-х гадоў. Аповесці “Мёртвым не баліць”, “Праклятая вышыня”, “Круглянскі мост”. Цікавасць В. Быкава да партызанскай і падпольнай барацьбы (“Сотнікаў”, “Абеліск”, “Воўчая зграя”, “Знак бяды”, “Кар’ер” і інш.). Мастацка-філасофскае асэнсаванне разбурэння асноў народнага жыцця ў аповесцях “Аблава”, “Сцюжа”. Айчынная гісторыя ў апавяданнях “На чырвоных лядах”, “Перад канцом”, “Жоўты пясочак”, “Чырвоныя пятліцы”. Тэматычная навізна твораў ваеннай тэматыкі (“Пакахай мяне, салдацік”, “Балота”, апавяданні “Палкаводзец”, “Палітрук Каламіец”, “Кацюша”, “Пагорак” і інш.). Адлюстраванне праблем сучаснасці (“Ваўчыная яма”). Прытчы і прыпавесці В. Быкава (“Ідэя”, “Труба”, “Камень”, “Свіст”, “Тры

словы нямога”, “Кошка і мышка” і інш.). Кнігі аповяданняў “Сцяна”, успамінаў “Доўгая дарога дадому” і публіцыстыкі “Крыжовы шлях”. Традыцыі і наватарства ў творчасці В. Быкава. Крытычныя і літаратуразнаўчыя працы пра жыццё і творчасць пісьменніка. Эканізацыя яго твораў (“Жураўліны крык”, “Здрада”, “Трэцяя ракета”, “Пастка”, “Альпійская балада”, “Праклятая вышыня”, “Сотнікаў”, “Абеліск”, “Дажыць да світаньня”, “Воўчая зграя”, “Знак бяды”). Роля В. Быкава ў духоўна-маральным жыцці грамадства.

Тэма 33. Іван Шамякін (1921–2004)

Раннія творы на тэму Вялікай Айчыннай вайны (аповяданне “У снежнай пустыні”, аповесць “Помста”). Раманы “Глыбокая плынь”, “У добры час”, “Крыніцы”, іх змест і праблематыка. Пенталогія “Трывожнае шчасце” – твор пра пакаленне равеснікаў пісьменніка. Раманы “Сэрца на далоні”, “Атланты і карыятыды”. Ідэйны змест і праблематыка. Тэматыка і мастацкія асаблівасці драматычных твораў “Не верце цішыні”, “Выгнанне блудніцы”, “Дзеці аднаго дома”, “І змоўклі птушкі”. Тэма Вялікай Айчыннай вайны ў творах “Шлюбная ноч”, “Гандлярка і паэт”. Маральна-этычная праблема ў раманах “Вазьму твой боль”, “Зеніт”. Гістарычныя раманы “Петраград – Брэст”, “Вялікая княгіня”. Кнігі “Злая зорка”, “Сатанінскі тур”, раман “Губернатар” – пра праблемы сучаснасці. Крытыка і літаратуразнаўства пра творчасць пісьменніка.

Тэма 34. Андрэй Макаёнак (1920–1983)

Раннія п'есы-аднаактоўкі “Перад сустрэчай”, “Жыццё патрабуе”, “Крымінальная справа”, драма “На досвітку”. Камедыя “Выбачайце, калі ласка!”. Гуманістычны пафас. Асуджэнне бюракратызму, ашуканства, кар'ерызму. Камедыі “Лявоніха на арбіце”, “Каб людзі не журыліся”. Пошукі новага жанру. Палітычная трагікамедыя “Зацюканы апостал”. Канфлікт, інтрыга і сюжэт камедыі. Майстэрства А. Макаёнка-камедыёграфа. Гратэск, шарж, пераўвасабленне як прыёмы тыпізацыі. Роля аўтарскага каментарыя ў п'есе. Элементы лубка і фарсу ў мастацкай структуры трагікамедыі “Трыбунал”. Паказ сацыяльна-псіхалагічных праблем жыцця ў камедыях “Таблетку пад язык”, “Святая прастата”, “Пагарэльцы”. Сцэнічная папулярнасць твораў А. Макаёнка.

Тэма 35. Уладзімір Караткевіч (1930–1994)

Рознабаковасць таленту (паэзія, проза, драматургія, эсэістыка). Зборнікі паэзіі “Матчына душа”, “Вячэрнія ветразі”, “Мая Іліяда”, “Быў. Ёсць. Буду”. Адметнасць, рамантычная ўзнёсласць, грамадзянская страснасць, патрыятычнае гучанне. У. Караткевіч – празаік. Аповесць “У снягах драмае вясна” – аўтабіяграфічная аснова твора. Гістарычнае мінулае і сучаснасць у раманах “Нельга забыць”, “Хрыстос прыязмліўся ў Гародні”, “Чорны замак Альшанскі”, аповесці “Дзікае паляванне караля Стаха”. Разнастайнасць характараў, драматызм адносін, прыгодніцка-рамантычная аснова ў творах. Раман “Каласы пад сярпом тваім” – шматпланавое палатно пра падрыхтоўку паўстання 1863 года на Беларусі. Выкрывальніцкі пафас аповесці “Зброя”. Паэма ў прозе “Чазенія”. Эстэтычна-ідэйная шматмернасць твора. Антываенны пафас аповесці “Лісце каштанаў”. Патрыятычны змест твора “Сівая легенда”. Філасофская праблематыка аповесці “Ладдзя распачы”. Майстэрства У. Караткевіча апавядальніка (“Вока тайфуна”, “Кніганошы”, “Краіна цыганія” і інш.). Патрыятычны пафас нарысаў-эсэ пісьменніка (“Зямля пад белымі крыламі”, “Белавежская пушча”). У. Караткевіч – драматург (“Званы Віцебска”, “Маці Урагану”, “Кастусь Каліноўскі”, “Млын на Сініх Вірах”, “Калыска чатырох чараўніц”). Роля У. Караткевіча ў гісторыі беларускай літаратуры.

Тэма 36. Асноўныя тэндэнцыі развіцця літаратуры другой паловы 50-х – першай паловы 80-х гадоў

Асуджэнне культуры асобы на XX з’езде КПСС (1954 г.). Рэабілітацыя спадчыны рэпрэсаваных беларускіх пісьменнікаў. Прыход у літаратуру прадстаўнікоў “філалагічнага” пакалення (Ул. Караткевіч, Р. Барадулін, Н. Гілевіч, Г. Бураўкін, А. Вярцінскі, С. Гаўрусёў, Б. Сачанка, В. Адамчык, І. Пташнікаў, І. Чыгрынаў, А. Грачанікаў і інш.). Актывізацыя літаратуразнаўства і літаратурнай крытыкі (кнігі А. Адамовіча, Р. Бярозкіна, В. Каваленкі, Ул. Калесніка, А. Лойкі і інш.). *Сяргей Грахоўскі* (1913–2002). Матывы лірыкі паэтычных зборнікаў “Чаканне”, “Памяць”, “Тры вымярэнні”, “Паэма дарог”, “Асеннія гнёзды”. Гуманістычны пафас паэм “Спаленыя масты” і “Ростань на світанні”. Кнігі лірычнай прозы “Які вялікі дзень”, “Сустрэча з самім сабою”. Лагерная паэзія і проза С. Грахоўскага: паэма “Балючая памяць”, вершы, трылогія “Зона маўчання”, аповесць “Два лёсы – дзве трагедыі”.

Тэма 37. Беларуская “ваенна–вясковая” школа ў прозе

Іван Навуменка (1925–2006). Трылогія “Сасна пры дарозе”, “Вецер у соснах”, “Сорак трэці”. Гераічнае і трагічнае, аўтабіяграфізм твораў. Маральна-этычная праблематыка аповесцей “Інтэрнат на Нямізе”, “Дзяцінства”, “Юнацтва”, “Падлетак” і інш. Літаратуразнаўчая дзейнасць пісьменніка. *Вячаслаў Адамчык* (1933–2001). Празаічная тэтралогія (“Чужая бацькаўшчына”, “Год нулявы”, “І скажа той, хто народзіцца”, “Голас крыві брата твайго”). Нацыянальнае і сацыяльнае, традыцыі і наватарства, жанрава-стылістычныя і вобразна-выяўленчыя асаблівасці прозы В. Адамчыка. *Віктар Казько* (нар. у 1940). Аповесць “Суд у Слабадзе”, раманы “Неруш”, “Хроніка дзетдомаўскага саду”, аповесці “Выратуй і памілуй нас, Чорны бусел”, “Бунт незапатрабаванага праху” – праблематыка, жанрава-стылістычныя асаблівасці. Проза В. Казько і традыцыі еўрапейскай літаратуры. *Міхась Стральцоў* (1937–1987). Разнапланавасць творчых зацікаўленасцей. Зборнікі прозы “Блакітны вецер”, “Сена на асфальце”. Стылявая адметнасць, імпрэсіяністычнасць творчай манеры. Паэтычныя кнігі “Ядлоўцавы куст”, “Цень ад вясла”, “Мой свеце ясны”. Традыцыі і наватарства ў творчасці пісьменніка. *Іван Чыгрынаў* (1934–1996). І. Чыгрынаў – апавядальнік. Пенталогія (раманы “Плач перапёлкі”, “Апраўданне крыві”, “Свае і чужынцы”, “Вяртанне да віны”, “Не ўсе мы згінем). Праблематыка, вобразы твораў. Ідэйна-мастацкая і грамадзянская эвалюцыя светапогляду пісьменніка ў заключных раманах пенталогіі. *Анатоль Кудравец* (нар. 1936). Аповесць “Раданіца”, раман “Сачыненне на вольную тэму” – псіхалагізм у паказе жыцця беларускай вёскі. Маральна-этычная праблематыка аповесцей “Двое за нізкім столікам”, “Пахахуцікі”. Навізна праблематыкі апавяданняў 90-х гг. (“Ігнат Сцяпанавіч Вапшчэткі”, “Баёк”, “Бацька” і інш.). *Віктар Кармазаў* (нар. у 1934). Жанрава-стылявая адметнасць творчасці. Раман “Пушча” – праблема ўзаемаадносін чалавека і прыроды. Аўтабіяграфічная аснова рамана “Бежанцы”. Мастацка-біяграфічная аповесць “Крыж на зямлі і поўня ў небе”. *Іван Пташнікаў* (нар. у 1932). Аповесці “Тартак”, “Найдорф”, раман “Алімпіяда”. Адметнасць стылістыкі і кампазіцыі твораў. Малюнкава-аналітычныя прыцыпы адлюстравання рэчаіснасці, паяднанне вопыту нацыянальнай і сусветнай прозы.

Тэма 38. Паэзія

Тэматычная разнастайнасць, заглыбленнасць, філасафічнасць грамадзянскай лірыкі паэтаў старэйшага пакалення: П. Броўкі, М. Лужаніна, Ул. Дубоўкі, А. Вялюгіна, і інш. Багацце творчых індывідуальнасцей ў лірыцы (60–90-х гг.). *Аляксей Пысін* (1920–1981). Кнігі паэзіі “Сонечная паводка”, “Мае мерыдыяны”, “Твае далоні”, “Ёсць на свеце мой алень”. Філасофскі роздум і пранікненне ў духоўны свет чалавека. *Ніл Гілевіч* (нар. у 1931). Паэтычныя зборнікі: “Песня ў дарогу”, “Прадвесне ідзе па зямлі”, “Большак”, “Перазовы”, “Калі рана ўстанеш”, “Святлынь”, “Актавы”, “Жыта, сосны і валуны”, “Талісман”, “Ёсць зямля такая”. Грамадзянскі пафас, бескампраміснасць, мяккі лірызм, жанравая разнастайнасць твораў. Раман у вершах “Родныя дзеці”. Паэмы: “Сто вузлоў памяці”, “А дзе ж тая крынічанька”, “Заручыны”, “Лодачкі”, “Паланез” Агінскага і інш. *Рыгор Барадулін* (нар. у 1935). Зборнікі паэзіі: “Маладзік над стэпам”, “Рунець, красаваць, налівацца”, “Нагбом”, “Неруш”, “Лінія перамены дат”, “Рум”, “Свята пчалы”, “Вечалле”, “Евангелле ад мамы”, “Міласэрнасць плахі”, “Маўчанне перуна”, “Самота паломніцтва” і інш.). Паэмы “Трыпціх” (“Бацьку”, “Куліна”, “Блакада”, “Вяртанне ў першы снег” і інш.). Адметнасць барадулінскага метафарызму. Майстэрства Р. Барадуліна – перакладчыка. *Васіль Зуёнак* (нар. у 1935). Зборнікі “Лета трывожных дажджоў”, “Чорная лесвіца”. Асноўныя матывы лірыкі. Адметнасць вобразна-выяўленчых сродкаў. Паэмы “Сяліба”, “Маўчанне травы”, “Падарожжа вакол двара”. Мастацкае даследаванне быцця і маралі народа. Касмізм і гуманістычная сутнасць мыслення. *Анатоль Вярцінскі* (нар. у 1931). Шматграннасць таленту. Гуманістычны пафас і грамадзянскае гучанне лірыкі. Зборнікі “Тры цішыні”, “Чалавечы знак”, “З’яўленне”, “Ветрана” і інш. Своеасаблівае паэтычнае манеры. Паэмы “Дажынкi”, “Заазер’е”, “Колькі лет, колькі зім”. Праблематыка і асаблівасці вобразна-выяўленчай палітры. *Генадзь Бураўкін* (нар. у 1936). Зборнікі “Жніво”, “Пяшчота”, “Узмах крыла”. Асаблівасці паэтычнага выказвання. Грамадзянскасць і лірызм. Роздумна-спавядальныя матывы, гістарычная тэматыка, пейзажная лірыка. Жанрава-стылявая адметнасць паэмы “Хатынскі снег”. *Янка Сіпакоў* (нар. у 1936). Кніга “Веча славянскіх балад” і яе значэнне ў гісторыі беларускай літаратуры. Паэма “Одзіум”: вобразна-выяўленчыя сродкі, праблематыка. Жанрава-стылявая адметнасць прозы Я. Сіпакова. Кнігі “Жанчына сярод мужчын”,

“Тыя, што ідуць” і інш. *Алесь Разанаў* (нар. у 1947). Станаўленне творчай індывідуальнасці. Зборнікі “Каардынаты быцця”, “Шлях – 360”, “У горадзе валадарыць Рагвалод”, “Рэчаіснасць” і інш. Інтэлектуальная насычанасць. Узбагачэнне беларускай паэзіі новымі жанравымі формамі (квантэмы, вершаказы, версэты). Паэзія як спосаб самапазнання, зашыфраванасць і метафарычнасць вобразаў. *Яўгенія Янішчыц* (1948–1988). Адметнасць паэтычных зборнікаў “Снежныя грамніцы”, “Дзень вечаровы”, “Ясельда”, “На беразе пляча”, “Каліна зімы”. Асноўныя матывы творчасці. Асаблівасці інтымнай лірыкі: эмацыянальнасць, задушэўнасць.

Тэма 39. Драматургія

Сцэнічны поспех п’ес А. Макаёнка, К. Крапівы. Надзённасць п’ес *М. Матукоўскага* (1929–2001) (“Амністыя”, “Апошняя інстанцыя”), *І. Козела* (“Папараць-кветка”, “Над хвалямі Серабранкі”). *Алесь Петрашкевіч* (нар. у 1930). Маральна-этычная праблематыка п’ес “Трывога”, “Соль”, “Злыдзень”, “Укралі кодэкс”. Зварот да гісторыі на пачатку 80–90-х гадоў ХХ ст. “Напісанае застаецца”, “Змова”, “Мой друг – Вялікі Чалавек”. Чарнобыльская тэматыка (“Дагарэла свечачка”, “Інтэрнацыянал па-беларуску”). *А. Дудараў* (нар. у 1950). П’еса “Радавыя” – паказ вайны вачыма пасляваеннага пакалення. Беларуская міфалогія ў п’есах “Купала”, “Чорная панна Нясвіжа”.

Раздзел V. Сучасная беларуская літаратура

Тэма 40. Беларуская літаратура на сучасным этапе

Агульная характарыстыка сацыяльна-грамадскіх абставін. Новыя ўмовы для развіцця літаратуры. Узнікненне літаратурных суполак “Тутэйшыя”, “ТВЛ”, “Бум-Бам-Літ”, “Шмэрцвэрк” і інш., новых літаратурна-філасофскіх выданняў “Крыніца”, “Зно”, “Дзеяслоў”, “Arche”, аднаўленне “Нашай нівы”.

Тэма 41. Паэзія

Праблема традыцый і наватарства. Эстэтычна-стылявыя плыні: лірыка-апавядальная, рамантычная, публіцыстычная, філасофска-аналітычная, мастацка-сінкрэтычная, універсальна-інтэлектуальная (Л. Дранько-Майсюк, А. Бадак, Л. Рублеўская, А. Чобат, Э. Акулін, А. Хадановіч, Вальжына Морт і інш.). *Анатоль Сыс* (1959 – 2005).

Кніга “Лён”. Змест, вобразна-выяўленчыя асаблівасці паэзіі. *Алесь Письмянкоў* (1957–2004). Кніга “Я не памру, пакуль люблю” – гуманістычны пафас.

Тэма 42. Проза

Філасофска-эстэтычная эвалюцыя прозы 90-х – пач. XXI ст. Тэматычныя і жанрава-стылявыя кірункі. Традыцыйныя гуманістычныя каштоўнасці ў творах Х. Лялько, Г. Багданавай, У. Ягоўдзіка і інш. Тэма гістарычнага мінулага ў творчасці Л. Дайнекі, У. Арлова, В. Іпатавай, К. Тарасова, В. Чаропкі. Пашырэнне жанравых форм, жанравая інтэграцыя. Тэндэнцыі постмадэрнізму і іх выяўленне ў творчасці Ю. Станкевіча (“Любіць ноч – права пацукоў”, “Бесапатам”), В. Гігевіча “Пабакі”, “Карабель”, “Прыгоды Базыля Беларуса” А. Федарэнкі (“Нічыя”, “Рэвізія”), А. Наварыча (“Прыгоды Рабунькі”, “Літоўскі воўк”). Фармальна-стылявыя пошукі і эксперыменты ў прозе А. Асташонка, А. Глобуса, П. Васючэнкі, У. Сцяпана, Б. Пятровіча. Прыход у літаратуру новага пакалення творцаў. Своеасаблівасць творчай манеры А. Бахарэвіча (кніга “Ніякай літасці Валянціне Г.”), С. Балахонава (“Імя грушы”), Югасі Каляды (“Галоўная памылка Афанасія”).

Тэма 43. Драматургія

Прыход маладых творцаў у драматургію. Пошук новых жанравых форм, арыентацыя на творчы эксперымент. Шляхі абнаўлення паэтыкі ў драматургіі “новай хвалі”. Творы У. Бутрамеева, А. Асташонка, І. Сідарука, У. Сауліча, М. Адамчыка, Ю. Станкевіча і інш. Герменеўтычная драматургія С. Кавалёва (п’есы “Стомлены д’ябал”, “Тарас на Парнасе”).

ІФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА ЛІТАРАТУРА

Старажытны перыяд

Асноўная

Анталогія даўняй беларускай літаратуры / пад рэд. В. Чамярыцкага. – Мн., 2003. – 1015 с.

Беларуская літаратура. Хрэстаматыя. – Мн., 2004. – 1004 с.

Гісторыя беларускай літаратуры XIX – пачатку XXст. – Мн., 1988. – 445 с.

Гісторыя беларускай літаратуры. Старажытны перыяд. – Мн., 1997. – 338 с.

Дадатковая

Калеснік, У. А. Тварэнне легенды / У. А. Калеснік. – Мн., 1987. – 431 с.

Лойка, А. А. Старабеларуская літаратура / А. А. Лойка. – Мн., 2001. – 311 с.

Мальдзіс, А. І. Таямніцы старажытных сховішчаў / А. І. Мальдзіс. – Мн., 1974. – 176 с.

Помнікі старажытнай беларускай пісьменнасці. – Мн., 1975. – 246 с.

Саверчанка, І. В. Старажытная паэзія Беларусі / І. В. Саверчанка. – Мн., 1992. – 254 с.

Саверчанка, І. В. Сымон Будны. Гуманіст і рэфарматар / І. В. Саверчанка. – Мн., 1993. – 233 с.

Францыск Скарына. Зборнік дакументаў і матэрыялаў. – Мн., 1988. – 349 с.

Чамярыцкі, В. А. Беларускія летапісы як помнікі літаратуры / В. А. Чамярыцкі. – Мн., 1969. – 161 с.

Чамярыцкі, В. А. Неўміручая песня старажытнай Русі / В. А. Чамярыцкі. – Мн., 1986. – 138 с.

Яскевіч, А. Творы Ф. Скарыны / А. Яскевіч. – Мн., 1995. – 144 с.

XIX стагоддзе

Асноўная

Баршчэўскі, Л. Беларуская літаратура і свет: ад эпохі рамантызму да нашых дзён / Л. Баршчэўскі, П. Васючэнка, М. Тычына. – Мн., 2006. – 379 с.

Беларуская літаратура XIX – пачатку XX ст. Хрэстаматыя. – Мн., 1975. – 475 с.

Беларуская літаратура XIX ст. Хрэстаматыя. – Мн., 1988. – 487 с.

Лойка, А. А. Гісторыя беларускай літаратуры. Дакастрычніцкі перыяд: у 2 ч. / А. А. Лойка. – Мн., 1988–1989. – Ч. I. – 299 с.; Ч. II. – 437 с.

Дадатковая

Александровіч, С. Х. Пуцявіны роднага слова / С. Х. Александровіч. – Мн., 1971. – 246 с.

Кісялёў, Г. Ад Чачота да Багушэвіча. 2-е выд. / Г. Кісялёў. – Мн., 2003. – 426 с.

Кісялёў, Г. Пошукі імя: Да пытання аўтарства “Энеіды навыварат” і “Тарас на Парнасе” / Г. Кісялёў. – Мн., 1978. – 288 с.

Кісялёў, Г. Сейбіты вечнага / Г. Кісялёў. – Мн., 1963. – 303 с.

Мальдзіс, А. І. Падарожжа ў XIX ст. / А. І. Мальдзіс – Мн., 1969. – 206 с.

Мархель, У. І. Лірнік вясковы: Сыракомля ў беларуска-польскім літаратурным узаемадзеянні / У. І. Мархель. – Мн., 1983. – 192 с.

Навуменка, І. Я. Вінцэнт Дунін-Марцінкевіч / І. Я. Навуменка. – Мн., 1992. – 216 с.

Пачынальнікі. З гісторыка-літаратурных матэрыялаў XIX ст. – Мн., 1977. – 543 с.

Семашкевіч, Р. М. Беларускі літаратурна-грамадскі рух у Пецярбургу (канец XIX – пачатак XX ст.) / Р. М. Семашкевіч. – Мн., 1971. – 134 с.

Содаль, У. Сцежкамі Мацея Бурачка / У. Содаль. – Мн., 1991. – 196 с.

Хаустовіч, М. На парозе забытае святыні. Творчасць Яна Баршчэўскага / М. Хаустовіч. – Мн., 2002. – 151 с.

Цвірка, К. А. Камяні тых сядзібаў: Шляхі паэтаў XIX стагоддзя / К. А. Цвірка. – Мн., 2004. – 300 с.

Янушкевіч, Я. Я. Беларускі Дудар: Праблемы славянскіх традыцый і ўплываў у творчасці В. Дуніна-Марцінкевіча / Я. Я. Янушкевіч. – Мн., 1991. – 143 с.

XX стагоддзе і да сучаснасці

Асноўная

Гісторыя беларускай літаратуры XX стагоддзя: у 4 т. – Мн., 1999 – 2003. – 583 с.

Хрэстаматыя па гісторыі беларускага тэатра і драматургіі: у 2 т. – Мн., 1975. – Т.1. – 344 с.; Т. 2. – 381 с.

Дадатковая

Адамовіч, А. Брам у скарбаў тваіх адчыняю / А. Адамовіч. – Мн., 1992. – 233 с.

Андраюк, С. А. Чалавек на зямлі. Нарыс творчасці І. Пташнікава / С. А. Андраюк. – Мн., 1988. – 254 с.

Арабей, А. Стану песняй... (Творчасць Цёткі) / А. Арабей. – Мн., 1977. – 303 с.

Арочка, М. Саюз часу і майстэрства / М. Арочка. – Мн., 1981. – 269 с.

Багдановіч, І. Янка Купала і рамантызм / І. Багдановіч. – Мн., 1989. – 220 с.

Бельскі, А. І. Сучасная літаратура Беларусі / А. І. Бельскі. – Мн., 2000. – 127 с.

Бечык, В. Выбранае: літаратурна-крытычныя артыкулы / В. Бечык. – Мн., 1989. – 478 с.

Бугаёў, Дз. Вернасць прызначэнню. Іван Мележ / Дз. Бугаёў. – Мн., 1977. – 239 с.

Бугаёў, Дз. Максім Гарэцкі / Дз. Бугаёў. – Мн., 1968. – 163 с.

Бярозкін, Р. Аркадзь Куляшоў. Нарыс жыцця і творчасці / Р. Бярозкін. – Мн., 1978. – 192 с.

Бярозкін, Р. Свет Купалы. Звенні: літ. крытыка. Выбранае / Р. Бярозкін. – Мн., 1981. – 573 с.

Васючэнка, П. В. Драматургічная спадчына Янкі Купалы / П. В. Васючэнка. – Мн., 1994. – 173 с.

Васючэнка, П. В. Драматургія і час / П. В. Васючэнка. – Мн., 1991. – 143 с.

Верабей, А. Уладзімір Караткевіч: Жыццё і творчасць / А. Верабей. – Мн., 2005. – 271 с.

Гарэлік, Л. Зямля бацькоў дала мне права. Творчасць Р. Барадуліна / Л. Гарэлік. – Мн., 1983. – 128 с.

Гніламёдаў, У. В. Янка Купала: новы погляд / У. В. Гніламёдаў. – Мн., 1995. – 176 с.

Гніламёдаў, У. В. Сучасная беларуская паэзія: Творчая індывідуальнасць і літаратурны працэс / У. В. Гніламёдаў. – Мн., 1983. – 304 с.

Грамадчанка, Т.К. Жывая памяць народа. Нарыс творчасці І. Чыгрынава / Т. К. Грамадчанка. – Мн., 1984. – 112 с.

Грынчык, М. Максім Багдановіч і народная паэзія / М. Грынчык. – Мн., 1963. – 211 с.

Жураўлёў, В. П. Якуб Колас і паэтыка беларускага рамана / В. П. Жураўлёў. – Мн., 1991. – 206 с.

Каваленка, В. А. Вытокі, уплывы, паскоранасць / В. А. Каваленка. – Мн., 1975. – 335 с.

Каваленка, В. А. Прага духоўнасці / В. А. Каваленка. – Мн., 1975. – 254 с.

Казбярук, У. М. Рамантычны пошук. Назіранні над беларускім рамантызмам пачатку ХХ ст. / У. М. Казбярук. – Мн., 1983. – 184 с.

Калеснік, У. Максім Танк. Нарыс жыцця і творчасці / У. Калеснік. – Мн., 1981. – 189 с.

Калеснік, У. Тварэнне легенды. Літаратурныя партрэты і нарысы / У. Калеснік. – Мн., 1987. – 431 с.

Калеснік, У. Янка Брыль. Нарыс жыцця і творчасці / У. Калеснік. – Мн., 1990. – 254 с.

Козіч, В. І. Чалавек і прырода ў сучаснай беларускай прозе / В. І. Козіч. – Мн., 1998. – 96 с.

Колас, Г. Карані міфаў: Жыццё і творчасць Янкі Купалы / Г. Колас. – Мн., 1998. – 346 с.

Конан, У. М. Святло паэзіі і цені жыцця: Лірыка Максіма Багдановіча / У. М. Конан. – Мн., 1991. – 207 с.

Корань, Л. Цукровы пеўнік / Л. Корань. – Мн., 1996. – 286 с.

Лаўшук, С. С. Кандрат Крапіва і беларуская драматургія / С. С. Лаўшук. – Мн., 1986. – 239 с.

Лойка, А. А. Беларуская паэзія пачатку ХХ ст. / А. А. Лойка. – Мн., 1972. – 240 с.

Лойка, А. А. Максім Багдановіч / А. А. Лойка. – Мн., 1966. – 335 с.

Мушынскі, М. І. Якуб Колас: Летапіс жыцця і творчасці / М. І. Мушынскі. – Мн., 1982. – 543 с.

Мушынскі, М. І. Няскораны талент: Праўдзівая гісторыя жыцця і творчасці Міхася Зарэцкага / М. І. Мушынскі. – Мн., 1991. – 292 с.

Навуменка, І. Я. Змітрок Бядуля / І. Я. Навуменка. – Мн., 1995. – 144 с.

Навуменка, І. Я. Якуб Колас: Духоўны воблік героя / І. Я. Навуменка. – Мн., 1981. – 239 с.

Навуменка, І. Я. Янка Купала: Духоўны воблік героя / І. Я. Навуменка. – Мн., 1968. – 220 с.

Савік, Л. С. Пакліканыя. Літаратура беларускага замежжа / Л. С. Савік. – Мн., 2001. – 479 с.

Семяновіч, А. А. Ад вытокаў да сталасці. Беларуская драматургія / А. А. Семяновіч. – Мн., 1978. – 160 с.

Сінькова, (Корань) Л. Дз. Беларуская проза ХХ стагоддзя: Дынаміка жанравых структур / Л. Дз. Сінькова (Корань). – Мн., 1996. – 201 с.

Стральцоў, М. Загадка Багдановіча / М. Стральцоў. – Мн., 1969. – 120 с.

Тычко, Г. К. Творчасць Янкі Купалы і традыцыі духоўнай рэгіянальнасці ў польскай літаратуры XIX–пачатку XX стагоддзя / Г. К. Тычко. – Мн., 2001. – 144 с.

Тычына, М. А. Карані і крона: Фальклор і літаратура / М. А. Тычына. – Мн., 1991. – 206 с.

Тычына, М. А. Кузьма Чорны / М. А. Тычына. – Мн., 1973. – 192 с.

Чыгрын, І. П. Паміж былым і будучым. Проза М. Гарэцкага / І. П. Чыгрын. – Мн., 2003. – 166 с.

Штэйнер, І. Ф. Беларуская балада / І. Ф. Штэйнер. – Мн., 1989. – 143 с.

Янка Купала: энцыклапедычны даведнік. – Мн., 1986. – 727 с.

Ярош, М. Р. Янка Купала і беларуская паэзія / М. Р. Ярош. – Мн., 1971. – 255 с.